

„Ostoba divat”?

Az elektronikus és kvarc karórák, melyek az utóbbi időben világszerte elterjedtek, annyira népszerűek, hogy félo: hagyományos, mechanikus működésű társaik a múzeumba kerülnek. Kevesen tudják azonban, hogy a karóra viszonylag nemrég vált hétköznapi és megszokott tárgyá, életünk magától értetődő tartozékává.

A karóra a múlt század végén jelent meg először, de sokan kezdetben közönségesnek tartották. 1917-ben ezt írta egy német profeszor: „Hamarosan elfűlik ez az ostoba divat, hogy a karon hordják az órát”. Az efféle jóslatokon ma már csak mosolyogni tudunk, de akkor, a század elején, a karóráknak állniuk kellett a versenyt zsebben hordott „vetélytársaikkal” szemben. Az első világháborúban a tiszték rájöttek, hogy az útközben a karóra sokkal kényelmesebb, mint a zsebbőre.

A világon jelenleg évente csaknem 400 millió karórát gyártanak, s ezek többségét elektronikus és kvarcórák teszik ki. A múlt század végéről, a század elejéről származó karórák ritkaságokká váltak, melyekre vadászokká a gyűjtők. De a gyűjtőknek ez a kategóriája nehéz helyzetben van: a szakkatalógusok csak az 1930 után gyártott modelleket tartják nyilván. 1930 előtt sem a svájci mesterek, sem más országokbeli kollégáik nem dokumentálták készítményeiket.

Mandulaműtét — lézerrel

Mint dán orvosok beszámolnak róla, a mandulákat ugyanolyan jól el lehet távolítani lézerrel, mint szikével — hagyományos módon. Egy tanulmányban a kutatók összehasonlították a hagyományos és a lézeres mandulaműtétet eredményeit. Az új módszer negyede csökkenti a vérvesztést, és a fájdalomat is lényegesen mérsékli a műtét után. Az eljárás révén azonos méretű kisebb a kezelés költsége is. Szakszerű alkalmazás esetén ez a módszer rendkívül sebész precizitást tesz lehetővé. A lézert eddig már nagy sikerrel alkalmazták szemtűtéseknél, pl. retinaleválás esetén.

Madarak a téli Tiszán

Egy borongós reggelen, szemerkező esőben, majd arcunkat szurkáló hódaruhullásban madarászunk a Tisza újszegedi partján két fiammal és barátjukkal. Milyen meglepetést tartogat számunkra a madárvilág? Távcső és madárhatózó könyv a felszerelésünk: a biztos határozáshoz szükségesek.

A klinikák fölött galambok menekülnek. A télire lakott helyre húzódtak karvaly hajszolja őket. A fákön cinegék tornászának éllelme keresve, a bokrokban jöttünkre ökörszemek cserregnek. Nagy hangjuk jóval meghaladja apró termetüket. A cinegék között két tüzesfejű királykát fedezünk fel. A part menti fűzesben csilpcsalp-fűzik bujkálnak. A vonulási menetrend szerint már tőlünk messzire kellene járniuk. A tüzesfejű királyka Magyarországon még csak egy alkalommal telet az 1978/1979 télen, és éppen ezen a területen, s akkor az ugyancsak ritkán áttelelő csilpcsalp-fűzike is itt maradt. Enyhe telet jósolnának késlekedő madaraink?

A folyón élelmet kereső tókesrécek és dankasirályok úszkálnak, lejjebb a Boszorkány-sziget vonalában

Százéves a Tisza Szálló

Szeged tán legjelentősebb emlékhelye. Nevét nem a folyóról kapta, mint a szolnoki, hanem Tisza Kálmán miniszterelnökről. Ezt erőltette rá Kállay Albert főispán a szállót, éttermet és kávéházat magába foglaló, ma száz éve megnyitott vendéglátó „kombinát” első bérletjére. Kass Jánosra. Az 1885. március 25-i építési engedély még „vigadó” céljára szült. A Viz (1879) utáni újjaépítésben jeles szerepet vállalt Jiraszek Nándor és Krausz Lipót saját telkén építette föl a palotát.

Bérlői

Kass János 1898-ban új szállót építtetett magának, a régi Kasst (a régi Hungáriát); a Tiszát Bereczky Lajos vette bérbe, de ő egy év alatt csödbe vitte. Ekkor Gundel János sógora, Marschal József próbálkozott, de ő sem boldogult. 1901-ben részvénytársaság alakult a vezetésére; fő részvényese és elnöke Juránovics Ferenc lett. Ő építette föl 1903-ban szállodának a Deák Ferenc utca felé eső, addig üres telkén az új szárnyat. 1910-ben Magyar Edével már a főlhúzózó harmadik emeletet tervezte, de 1912-ben visszavonult, és a vezetés fiaira, ifj. Juránovics Ferencre, majd ennek halála, 1916 után öcsésére, Juránovics Gyulára maradt. Ő — egy időben a sógora, Schermann Kálmán — vezette, majd a család más tagjai is 1948-ig, az államosításig. 1949 februárjában bezárták; a rendőrség költöztet ide. A följújtott Tisza 1963. június 30-án nyílt meg újból.

Vendégei

A szállodának vendégekönyve volt, és 1942-ben ebből sok nevet idézett Sz. Szigethy Vilmos a Délmagyarországban megjelent cikkében. Itt száltak meg a híres gyulai vadászok főúri résztvevői, grófok és bárók. Rendszerint itt szállt meg Dohnányi Ernő, és 1922-ben a feleségének, Galafres Elzának az aláírását is látta Sz. Szigethy a vendégekönyvben. Jeles szállóvendég volt Bródy Sándor és Krúdy Gyula a tízes, Móricz Zsigmond a húszas években. Szabó Dezső ide szállt először 1925 márciusában, szegedi tartózkodásának elején. 1900 októberében a jeles angol festőmű-

vész, Walter Crane is; a szabadterei játékok sok-sok vendége (pl. Giuseppina Cobelli, Apollo Granforte) szintén.

Zenészek

Nyilván szállóvendég volt a legtöbb muzsik, aki a hangversenyteremben szerepelt. Dohnányi 1908 és 1914 között éppen tucatször koncertezett itt. Utána gyakoriságban Bartók következett: 1910 és 1939 között hat ízben hangversenyzett benne; egyszer Basildes Mariával, egyszer Zathureczky Edével, Pablo Casals két alkalommal (1913, 1914) adott koncertet a díszteremben. A neves külföldiek közül Emil Sauret (1899), Emil Saurer (1903 és 1939 közt többször), Ján Kubelik (szintén többször 1900 és 1932 közt), Arvo Hannikainen (1922), Eugen D'Albert (1924), Jeanne-Marie Darré (1928) stb. A magyarok közt Koncz János, Nemeth Mária, Talmányi Emil, Geyer Stéfi, Vecsev Ferenc, Anday Piroksa, Hubay Jenő, Waldbauer Imre, Kerpely Jenő, Kósa György, Szigeti József, Pataki Kálmán, Stefániai Imre, Kentner Lajos, Laurisn Laos, Báthy Anna s így tovább, fölsorolhatatlanul sok énekes, hangszeres előadóművész.

Írók, költők

1888-ban itt adták át tiszteit az Aranytoll irodalmi díjat Pósa Lajosnak, s egy év múlva itt búcsúzott nyolc-évi szegedi színházi titkárkodás után a várostól Benedek Elek és Sas Ede jelenlétében. Itt volt az En Újságom mesedélutánján — Hock János, Rákosi Viktor és Sebők Zsigmond társaságában — 1891. április 26-án is. 1893-ban verseivel szerepelt Heltai Jenő, elbeszéléseivel Ambrus Zoltán. 1906 és 1908 közt „a tanárok asztalánál” érkezett Babits Mihály. „A Tisza-szállóban ékezem, így iszom a Tisza vizét és sörét” — írta 1906. október 27-én a szülővárosától messzire vetődött Juhász Gyulának, Máramaros-szigetre. Esti kérdés című nagy versében a kávéház — maga mondta el Szabó Lőrincnek — a Tisza: *vagy otthon ülhetsz barna, bus szobában, vagy kávéházban bémészen vigyázd, hogy gyűjtják sorban a napfényű gázt*

ez az emlékkép is nnen való.

Az újságírók asztalánál törzsvendég volt Juhász Gyula. Emléktáblája az egykori bejárat mellett, az étterem falán, jó helyen van: még Magyar Lászlónak, a Délmagyarország egykori munkatársának útmutatása szerint helyezték el. Az írók és művészek zseasztalánál (ahol a távollevőket kibeszélték) gyakran vitte ő a szót, „Sok vesével és sok velével” — ahogy írták róla 1928-ban. „Éjfélkor kezdte, de még két óraker is harsogott a kacagás a fehér asztalok körül.” Akkor aratla első nagy sikerét Molnár Ferenc Liliomában Páger Antal.

1927 áprilisában Móricz Zsigmond második feleségével, Simonyi Máriaival szerepelt: előadott fölvidéki és erdélyi útjának élményeiből. 1929. március 21-én „a székelly írók estjén” Tamási Áron, Benedek Elek, Nyíró József, Kacsó Sándor és Szentimrei Jenő olvasott föl műveiből. Juhász Gyula halálának első évfordulóján. 1938. április 6-án Veres Péter, Dutka Ákos és Sik Sándor emlékezett Szeged poétájára. Veres Péter 1939. december 19-én *Parasztok az irodalomban* címmel is beszélt itt, Szabó Dezső 1939. április 26-án *A magyar sors alapvető problémáiról* tartott előadást. 1930. április 6-án a Nyugat estjén Móricz, Babits, Kosztolányi és még sokan mások szerepeltek. 1938. május 21-én a Magyar Élet című folyóirat első irodalmi estje volt itt. 1940. április 20-án a Kelet Népe estjén Móricz Zsigmond Darvas József és Szabó Lőrinc szerepelt.

Munkásmozgalmi emlékhely is

Háborúellenes, antifasiszta tüntetés volt a szegedi szervezett munkásság két irodalmi estje 1943-ban. Május 16-án Kállay Gyula és József Jolán József Attiláról, október 10-én az Adyesten Szakasits Árpád beszélt. A munkásdalegyet is számos hangversenyt adott itt.

1919. január 1-jén itt alakult meg a Kommunista Magyarországi Pártjának szegedi szervezete. 1944 őszén itt szállt meg a párt több vezetője is. A 38. számú szobában Vas Zoltán, a 23. számúban Révai József lakott, de innen irányította a pártvezető munkát a fölszabadtul Dél-Magyarországon Gerő Ernő is. November 5-én itt alakult meg a Magyar Kommunista Párt ideiglenes Központi Vezetősége, és 9-én a nagyteremben tartotta első, tájékoztató gyűlését a párt programjáról a környék (Orosháza, Vásárhely, Makó stb.) kommunista számára. Itt tisztázták először a párt és a népfrent nevet, a párt szervezési elveit.

A Tisza Szálló évszázados múltja éppúgy hozzátartozik Szeged művelődéstörténetéhez, mint a Somogyi Könyvtár, vagy a Színház. Erdemes lett volna centenáriummáról méltóképpen megemlékezni.

Dr. Kasza Ferenc

Péter László

A legszennyezettebb folyó

A hagyomány szerint tartja, valójában a Gangesz a világ legszennyezettebb folyója: naponta 900 millió liter szennyvíz, évente 3000 tonna rovarirtó, naponta több száz félig elhamvasztott hulltest kerül a vízbe egyedül Benares városánál. Ily módon a Gangesz rendkívül veszélyes folyóvá vált, a betegség forrása a sok millió zarándok számára, akik minden évben eljönnek,

hogy megmártásuk testüket a hitük szerint tisztulást hozó folyóban.

A kormány ígéretet tett rá, hogy öt év leforgása alatt felére csökkenti az egészségre káros tényezőket: terbe vették hatalmas elektromos hamvasztó kemencék, szerves hulladékfeldolgozó berendezések létesítését a Gangesz partjai mentén emelkedő mintegy 100 nagyvárosban

ME? HOL? MIKOR?

1986. JANUÁR 23., CSÜTÖRTÖK — NÉVNAP: ZELMA
A Nap kel 7 óra 22 perccor, és nyugszik 16 óra 31 perccor.
A Hold kel 13 óra 35 perccor, és nyugszik 5 óra 54 perccor.

VIZÁLLÁS
A Tisza vizállása Szegednél szerdán plusz 199 cm (árado).

NYOLCVANÓT ÉVE	
18.15: A munkától a tervig — ismeretterjesztő műsor	18.45: Montreaux 1985. — rockfesztivál
19.15: Rajzfilm	19.30: Tv-híradó
20.00: Panoráma	21.10: Rejtvénytár — vetélkedő
22.15: Tv-híradó	20.00: Panoráma
21.00: Választott pillanat	21.10: Rejtvénytár — vetélkedő
22.15: Tv-híradó	21.00: Választott pillanat
21.10: Rejtvénytár — vetélkedő	22.15: Tv-híradó
BELGRÁD 2.	
17.30: A Sutjeszka iskola — ifjúsági műsor	19.30: Tv-híradó
20.00: Es az élet folyik tovább — olasz tv-filmsorozat	21.05: Művészeti est
CJVIDEK	
17.00: Tv-híradó magyarul és szerbhorvátul	17.45: Smogosok — tv-filmsorozat
18.15: Jog a fejlődéshez	18.45: Dok.-műsor
19.15: Rajzfilm	19.30: Tv-híradó
20.00: Panoráma	21.00: Az örökérvényesség színe
22.30: Tv-híradó szerbhorvátul	
PÉNTEK DELELŐTT BUDAPEST 1.	
8.55: Tv-torna	9.00: ITV
9.50: Életet az éveknek — Benkics Imre: En, Szacszov Ignác, a szélhámós — tv-film — 1-2	12.10: Képpújság

ROSSUTH	
8.20: Jegyzet	8.30: Purcell: Az indián királynő — egyfelvonásos drámai opera
9.37: Két induló	9.45: Nefejejs
10.05: Diákfelőra	10.35: Muzsika gyerekeknek
10.50: Nótacsokor	11.40: Epizódok Lénárd Sándor önéletrajzából — 13.
12.45: Régen találkoztunk	13.03: A kamarazene kedvelőinek
13.40: Káposzta a miskolci körzeti stúdió	14.10: A magyar szépproza századai — Toldy István: Anatóle
14.25: Harangozó Teréz és Poór Péter énekel	15.00: Irodalmi világtársaság
15.30: Népdalokrók, hangszerkedőcsok	16.05: Révkalauz
17.00: Szírom és boly — Tamási Áron magyar regéje	17.55: Operettfinálék
18.15: Hol volt, hol nem volt... (ism.)	18.25: Mai könyvajánlatunk — (ism.)
18.30: Esti Magazin	19.20: Emberek, évek, egy élet dok.-műsor Iija Ehrenburg születésének 95. évfordulóján
20.15: Népszerű dallamok — esti hangverseny Kb.	21.15: Jegyzet Kb.
21.25: Dzsesszfelvételeinkből	21.40: Tudósportré
22.20: Tíz perc külpolitika	22.30: Jákó Vera nótáfelvételeiből
22.47: Egy igazgató névjege	23.07: Évszázadok mesterművei
0.15 —	4.20: Éjfél után...

BUDAPEST 1.	
8.55: Tv-torna	9.00: ITV
10.00: Dühöngő ifjúság — amerikai tv-film — (ism.)	11.40: Rózsaszín párdac a Téli Olimpián — amerikai rajzfilm — (ism.)
12.05: ITV	12.30: Képpújság
15.45: ITV	16.45: Hírek
16.50: Képek a világgazdaságból — 3. — Menekülés előre	17.20: Képpújság
17.25: Adni érdemes... — Hol tart a közadakozás az új Nemzeti Színházért?	17.30: Telesport
17.55: Új Reflektor Magazin	18.55: Reklám
19.10: Tv-torna	19.15: Esti mese
19.30: Tv-híradó	20.00: Egységben az erő — Esettanulmány három tételben
21.05: Panoráma	22.10: Római bronzszobrászat Pannóniában — riportfilm
22.45: Tv-híradó 3.	22.55: Himnusz
BUDAPEST 2.	
17.00: Zseb-tv — (ism.)	17.30: Képpújság
17.35: Pedagógusok fóruma	18.10: Egészen normális örület NSZK tv-filmsorozat — 2. — (ism.)
19.00: Händel: Vízizene — NSZK film (ism.)	19.50: Cseh gránátok — cseh szlovák dok.-film — (ism.)
20.00: A Natura Szerkesztőség összejutása	21.35: Tv-híradó 2.
21.55: Vitassuk meg! — az Egységben az erő című tv-filmét	22.25: Egészen normális örület — NSZK tv-filmsorozat — 3.
23.15: Képpújság	
BELGRÁD 1.	
17.00: Tv-híradó magyarul és szerbhorvátul	17.45: Smogosok — tv-filmsorozat

PÉTÓFI	
8.05: Matlé Eva népdalokat énekel	8.20: A Szabó család — (ism.)
8.50: Tíz perc külpolitika — (ism.)	9.05: Napközben
12.10: Tánccok fúvósokra	12.25: Néhány szó zene közben
12.30: Nemzetiségeink zenéjéből	13.05: Nosztalgiahullám
14.00: Alföldi népdalkörök énekelnek	14.15: Idősebbek hullámhosszán
15.05: Néhány perc tudomány	15.10: Operaslágerék
15.45: Törvénykönyv — (ism.)	16.00: Rockhangversenyekből
17.05: George Benson és George Duvivier dzsesszfelvételeiből	17.30: Zöld telefon
18.30: Slágerlista	19.05: Operettkedvelőknek
20.03: A Poptársulat dalaiból	21.10: Kabarecsütörtök — a Rádiókabaré kivilágosmúsora
22.20: Slágerlistáslágerre	23.20: Operettreszletek
0.14: Éjfél után...	4.20: Éjfél után...